

ІСТОРИЯ ТА МЕТОДОЛОГИЯ ГЕОГРАФИИ

УДК 911.9:574.2

Любомир ЦАРИК

ДВАДЦЯТИЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ СПЕЦІАЛЬНОСТІ "ЕКОЛОГІЯ, ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЗБАЛАНСОВАНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ" У ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ ПЕДУНІВЕРСИТЕТІ

Проведено історико-географічний аналіз відкриття першої у педагогічному вузі непедагогічної спеціальності, яка заклала підвалини для зростання педагогічного університету. Відкрита спеціальність була першою у західному регіоні України, тому колектив долучився до створення перших навчальних планів і програм з екологічних і природоохоронних дисциплін. Виділено три історико-географічні етапи розбудови спеціальності: початковий до моменту акредитації спеціальності та створення секції геоєкології; ліцензування та акредитації підготовки спеціаліста та магістра екології та створення випускової кафедри, відкриття аспірантури та спеціалізації.

Ключові слова: історико-географічні етапи, спеціальність "екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування", кафедра геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін, науково-дослідна лабораторія моделювання еколого-географічних систем, Тернопільський національний педагогічний університет.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вивчення ролі окремих підрозділів, факультетів, кафедр, наукових і навчальних лабораторій у становленні і розвитку вищих навчальних закладів є особливо актуальним і дає можливість досягнути історико-географічні особливості їх вкладу у розвиток вузу. Досліджувана спеціальність була першим непедагогічним напрямком підготовки фахівців, за участі якого розпочався період універсалізації навчання, розбудови підвалин майбутнього педагогічного університету. Унікальність спеціальності "Екологія, охорона навколишнього середовища, збалансоване природокористування" полягає в тому, що у загальноосвітній профільній школі відроджено екологічну підготовку школярів у чому є скромна роль кафедри геоєкології Тернопільського національного педагогічного університету, викладачі якої на всіх всеукраїнських форумах доводили необхідність навчального предмету з екології для інтеграції набутих на міжпредметній основі екологічних і природоохоронних знань. Ними підготовлена програма з екології для загальноосвітніх навчальних закладів, яка була визнана однією з найкращих в Україні і опублікована три підручники з екології для 10-х – 11-х класів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До 10-ї річниці створення кафедри геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін опублікована перша стаття присвячена висвітленню історико-географічних особливостей становлення навчально-наукового підрозділу географічного факультету (2010)[6]. На міжнародній конференції з історії української географії та картографії (2011) було обговорено

питання про історичні етапи становлення і розвитку екологічної географії та роль Тернопільського наукового центру у розбудові еколого-географічних досліджень в Україні, розкрита роль кафедри геоєкології та науково-дослідної лабораторії "Моделювання еколого-географічних систем"[9].

Виклад основного матеріалу. Свій родовід спеціальність "Екологія, охорона навколишнього природного середовища, збалансоване природокористування" веде з 1993 року – офіційного набору абітурієнтів на географічному факультеті ТДІІ. Відкриття цієї спеціальності стало початком нового етапу у розбудові майбутнього університету, оскільки це була перша непедагогічна спеціальність у педагогічному інституті. Згодом цей процес набуде особливого розвитку і у вузі появиться десяток спеціальностей непедагогічного профілю. Цього ж року при кафедрі географії України і краєзнавства була створена секція геоєкології у складі доцента Царика Л.П., доц. Федуніка Б.Я., асистентів Гунька С.І. та Костецького І.В. Викладачами секції розроблені одні з перших в Україні навчальних планів з екології, охорони навколишнього середовища на основі навчального плану курсів перекваліфікації випускників-природничників у екологи при Московському державному університеті імені М.В.Ломоносова, робочі програми з фундаментальних екологічних дисциплін, лекційні і лабораторні курси, підготовлені методичні розробки, практикуми. Проведена значна робота з формування бібліотечного фонду, започаткована кафедральна бібліотека, придбаний необхідний інвентар, приладдя для проведення польових навчальних практик.

Тісна співпраця колективу секції з Державним управлінням з екології і охорони природи, яке очолював О. Сінгалевич, головним державним інспектором М.П. Чайковським сприяла залученню провідних спеціалістів управління до викладання таких фахових дисциплін як "Екологічне право", "Методи аналізу і контролю природного середовища", використанню фондів матеріалів держуправління для підготовки курсових і дипломних робіт, проведенню спільних експедиційних досліджень. У цей період започатковується співпраця з дирекцією природного заповідника "Медобори", Ойцовського національного парку (Польща), Вищою педагогічною школою м.Кельце з питань проведення навчальних практик, обміну студентами, стажування викладачів. Першим аспірантом секції геоєкології став у 1995 році випускник географічного факультету Чеболда І.Ю. (наукові керівники проф. Бачинський Г.О., доц. Царик Л.П.), який успішно захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю "конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів" у Львівському державному університеті ім. І.Франка.

З моменту акредитації спеціальності у 1997 році розпочався наступний етап – підготовки до ліцензування магістратури з даної спеціальності. З цього часу започатковується набір студентів на однопрофільну спеціальність, розробляються нові навчальні плани підготовки спеціаліста і магістра, робочі програми нових фахових дисциплін, навчально-методичне забезпечення. Підготовлений перший навчальний посібник для учнів загальноосвітніх шкіл "Основи екологічних знань" за підтримки міської адміністрації м. Тернополя, над випуском якого працював творчий колектив викладачів факультету, спеціалістів управління екології, працівників міської ради. Перша колективна монографія за участю викладачів секції присвячена фізико-географічним та біоекологічним дослідженням унікального заповідного об'єкту – Голицького ботаніко-ентомологічного заказника (1997), підготовлена з науковцями природничого факультету педагогічного університету. У цьому ж році організована наукова експедиція "Дністер – 1997" з дослідження екологічного стану заповідних об'єктів дністровської долини, виявлення перспективних для заповідання територій, їх флористичного складу за участю доц. Царика Л.П., доц. Шиманської В.О., головного державного інспектора Держкомприроди Чайковського М.П., відеооператора Недошитко М. та студентів спеціальності

"екологія" С. Новицької, О. Дутки, І. Сліпченко, П. Царика. У 1998 році студенти спеціальності вперше проходять навчальну практику з заповідної справи у Ойцовському національному парку (Польща), що поклало початок міжнародній співпраці факультету за підтримки заст. директора парку з наукової роботи, д-ра Партики Ю.

Акредитація підготовки спеціалістів з екології у цьому ж році стала відправним моментом створення випускової кафедри. Ліцензування у 1997 році першого наукового часопису ТНПУ дало можливість створити у ньому гео-екологічну та природоохоронну рубрики. У збірках часопису опубліковано десятки наукових статей викладачів, аспірантів, студентів. У 1999 році колективом секції геоєкології була проведена перша Міжнародна наукова конференція "Еколого-географічний напрям у сучасній географічній науці" спільно з науковцями Інституту географії НАН України та Ойцовського національного парку (Польща), спеціалістами обласного управління з екології і охорони природи, у роботі якої взяли участь 97 представників наукових організацій, навчальних закладів і управлінських структур. В цей період формуються наукові інтереси і творчі зв'язки колективу майбутньої кафедри.

У 2000 році була створена кафедра геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін, яку очолив за сумісництвом декан географічного факультету доц. Царик Л.П. Членами новоствореної кафедри стали к.г.н. Стецько Н.П., к.г.н. Чеболда І.Ю., асистенти Думка З.Т., Гунько С.І., к.б.н. Грицак Л.Р., асистент Каплун І.Г. Згодом старшим лаборантом кафедри призначена Коломієць Т.С., лаборантом (0,5 ставки) – Царик П.Л. Колектив новоствореної кафедри з ентузіазмом береться за становлення новоствореного підрозділу.

З 1993 році при секції геоєкології функціонує науково-дослідна лабораторія "Моделювання еколого-географічних систем" за тематикою якої ведеться науково-дослідна робота викладачами, аспірантами, магістрантами та студентами. У 2001 році за результатами першої держбюджетної теми доцентами Цариком Л.П. та Чернюк Г.В. опублікована наукова монографія "Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу", у якій поданий ґрунтовний аналіз природних рекреаційних ресурсів Тернопільщини та відпрацьовані методики їх оцінок. У цей період розпочато роботу зі створення першого колективного навчального посібника викладачами кафедри – "Соціальна

екологія", опублікованого видавництвом "Підручники і посібники" з грифом МОІН України у 2002 році. Першими аспірантами новоствореної кафедри стають кращі випускники географічного факультету: Янковська Л.В., Гера-

симів З.В. (науковий керівник доц. Царик Л.П.), які успішно захищають кандидатські дисертації у 2005 та 2006 роках на засіданнях ради по захисту дисертацій при Чернівецькому національному університеті ім. Ю.Федьковича.

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Володимира Гнатюка
НАКАЗ**

30.08.2000Р.

м. Тернопіль

№118

Про створення кафедри геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін на географічному факультеті

На підставі дозволу Міністерства освіти і науки України /лист № 4.3-5/1415від 03.08.2000р./ наказую:

I. Створити на географічному факультеті кафедру геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін.

І.І. Затвердити персональний склад кафедри:

Царик Л.П. – кандидат географічних наук, доцент,

Чеболда І.Ю. – кандидат географічних наук, асистент /0,75 ставки/,

Стецько Н.П. – кандидат географічних наук, асистент /0,75 ставки/,

Гулько С.І. – асистент /0,5 ставки/,

Думка З.Т. – асистент /0,5 ставки/,

Грицак Л.Р. – кандидат біологічних наук, асистент/0,25 ставки за сумісництвом/,

Каплун І.Г. – асистент /0,25 ставки за сумісництвом/.

1.2. Призначити виконуючим обов'язки завідувача кафедри геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін до процедури конкурсу Царика Любомира Петровича.

1.3. Перевести ст. лаборанта /0,5 ставки/ Питуляка М.В. з кафедри фізичної географії на кафедру геоєкології та методики викладання екологічних дисциплін.

1.4 Розмістити кафедру в приміщенні лабораторії моделювання еколого-географічних систем.

2. Начальнику відділу кадрів /Л.П. Кузьмович/, головному бухгалтеру /В.Л. Савчин/ внести відповідні зміни в штатний розпис.

Підстава: службова записка декана географічного факультету Царика Л.П.

Ректор

В.П. Кравець

Значна увага на новоствореній кафедрі приділяється започаткуванню певних кафедральних традицій – посвяти першокурсників у студенти, тижнів кафедри, днів довкілля, свята екватора тощо. У Збараській ЗОШ-2 І-ІІІ ступенів ім. І.Франка створений філіал кафедри, що послужило тісній співпраці викладачів з вчителями природничиками Марцинишин Н.Г., Марцинишиним В.М., членами еколого-краєзнавчого гуртка "Медобори". У 2000 році кафедра ініціювала започаткування обласного еколого-краєзнавчого проекту "Твій рідний край" для учнів загальноосвітніх шкіл з метою активізації прикладних еколого-географічних досліджень, екологічної освіти і виховання та природоохоронного просвітництва, профорієнтації школярів. Учасники проекту отримують досвід організації і проведення польових досліджень, спостережень, екологічних акцій, стають авторами цікавих краєзнавчо-екологічних проектів. Десятки учасників проекту стали

студентами природничих спеціальностей Тернопільського, Львівського, Київського університетів.

У 2004 році колективом кафедри проведена друга Міжнародна наукова конференція "Екологічна географія: історія теорія, методи, практика", матеріали якої засвідчили появу нової галузі географічних знань – екологічної географії. У роботі конференції взяли участь 208 науковців з України, Польщі, Білорусі, Молдови. Модератором конференції став один із засновників екологічної географії проф. Барановський В.А.

З 2003 по 2009 роки кафедру геоєкології очолював к.г.н., доц. Чеболда І.Ю. У цей період завершена робота з акредитації магістратури екології. Кафедра поповнилась кваліфікованими викладачами: к.г.н. Янковською Л.В., к.г.н. Барною І.М, к.б.н. Лісовою Н.О., асист. Новицькою С.Р. та випускницею спеціальності екологія лаборантом Коваль В.С.

В період 2002-2004 рр. підготовлено такі навчальні посібники з дисциплін кафедри:

- Економіка природокористування (навчальний посібник для вузів), 2002;
- Методи аналізу та контролю природного середовища та екологічна експертиза (навчальний посібник для вузів), 2002;
- Природозберігаючі технології (навчальний посібник для вузів), 2002;
- Соціальна екологія (навчальний посібник з грифом МОН України), 2002;
- Рекреаційна географія (навчальний посібник для вузів), 2003;
- Еколого-географічні особливості природокористування. Навчальні матеріали для проведення практичних занять. Тернопіль, ТДПУ, 2003;
- Методи аналізу та контролю природного середовища та екологічна експертиза. Навчальні матеріали до проведення практичних занять, ТДПУ, 2003;
- Природозберігаючі технології. Навчальні матеріали до проведення практичних занять, ТДПУ, 2003;
- Основи екології: Практикум для проведення семінарських занять. Тернопіль, 2003;
- Сучасні еколого-географічні проблеми України. Практикум до виконання семінарських занять: Тернопіль, 2004;
- Соціальна екологія. Тестові завдання. Тернопіль, 2004;
- Наукові засади формування екологічних мереж. Тестові завдання, Тернопіль, 2004;
- Конструктивна географія. Практикум до виконання семінарських завдань. Тернопіль, 2004.

Доцентом кафедри Цариком Л.П. підготовлені одні із перших у вузах України спецкурси "Екологічна географія", "Основи сталого розвитку", які згодом трансформовано у навчальні предмети за вибором вузу. Викладачами за цей період опубліковані навчальні посібники, практикуми, робочі зошити, методичні розробки з усіх дисциплін кафедри.

У 2006 році доц. кафедри Л.П.Цариком опублікована монографія "Еколого-географічні дослідження: теорія та практика" на матеріалах Тернопільської області, доц. Чеболдою І.Ю. – доповнене і перероблене друге видання навчального посібника "Економіка природокористування". Створені електронні комплекси з навчальних дисциплін, розробляється низка спецкурсів підготовки спеціаліста екології.

Студенти спеціальності беруть результативну участь у Всеукраїнських олімпіадах, конкурсах наукових робіт з екології і стають їх призерами: у 2002 році студентка Поглод Оксана в Одесі виборола V місце, 2003 році у Донецьку студентка III курсу Шеремета посіла IV місце, 2004 року у Донецькому технічному університеті студенти Бронецький Роман, Шеремета Оксана вибороли відповідно II та IV місця в особистому заліку та перше загальнокомандне місце, 2005 – Шеремета О. (III місце), Бронецький Р. (IV місце) у Донецькому державному технічному університеті, 2006 – студентка Федун О. (VIII місце) в Київському авіаційному університеті, 2007 рік – студентка Гінзула М. – VI місце у Київському авіаційному університеті, 2008 р. – студентка Брацюнь О. посіла VII місце на Всеукраїнській олімпіаді, 2009 р. – ст. Брацюнь О. – VI місце, 2010 р. – студентка Коляр О. – XV місце на Всеукраїнській олімпіаді з екології в Одеському екологічному університеті, магістрант Гінзула М. – III місце на Всеукраїнській олімпіаді з економіки природокористування у Львові. Студенти спеціальності стали призерами Всеукраїнських конкурсів наукових робіт з екології: Гінзула М. (2007, 2008, 2009 – диплом II ступеня; науковий керівник доц. Царик Л.П.), магістрант Миць Б. (2009 – диплом I ступеня; науковий керівник доц. Чеболда І.Ю.). Це стало визнанням цілеспрямованої навчальної і наукової діяльності колективу кафедри.

Сучасний етап розвитку кафедри розпочався з 2009 року і відмічений кількома важливими подіями. У лютому 2010 року захищена докторська дисертація зі спеціальності конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів проф. Цариком Л.П. "Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація" і опублікована одноосібна монографія. Десятиліття кафедри відзначено проведенням у травні 2010 р. III Міжнародної наукової конференції "Стале природокористування: стан, проблеми, перспектива" та Міжнародної наукової конференції з колективом природного заповідника "Медобори" "Природний заповідний фонд України: проблеми, сьогодення, перспектива" завершенням підготовки до друку колективного міжкафедрального монографічного дослідження "Природні умови і ресурси Тернопільщини", підручників з екології для 10 класу загальноосвітньої школи (профільний і академічний рівні), кількох навчальних посібників з гри-

фом МОІН України. Кваліфікований професорсько-викладацький колектив у складі 9 осіб (8 з яких мають вищу кваліфікацію, 1 – завершує підготовку кандидатської дисертації) з 2010 року розпочав процес реструктуризації навчальних планів з підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів екології шляхом пошуку оптимальних пропорцій між обов'язковими (держстандартними) та дисциплінами за вибором вузу, студента (спеціалізаційними).

Перед викладачами кафедри поставлено завдання і здійснюється підготовка нових навчально-методичних комплексів з дисциплін кафедри для запровадження дистанційної освіти. Поглиблюється співпраця з Ойцовським національним парком. Зокрема, підготовлено нове покоління навчально-методичної літератури у формі комплексних навчально-методичних посібників з предметів: "Економіка природокористування", "Техноекологія", "Методи аналізу і контролю природного середовища" – доц. Чеболдою І.Ю.; "Основи екології", "Рекреаційна географія", "Моніторинг довкілля" – доц. Стецько Н.П.; "Заповідна справа", "Екологічна географія", "Ландшафтна екологія" – проф. Цариком Л.П.; "Екологічна безпека" – доц. Барною І.М.; "Екологія міських систем" – доц. Янковською Л.В.

Створення двох національних природних парків на теренах Тернопілля у 2009 році (Кременецькі гори) та 2010 році (Дністровський каньйон), а також перспектива створення НПП "Опілля" та геопарку в межах Товтрового кряжу націлює на поглиблення комплексних гео-екологічних експедиційних досліджень, водночас в процесі польових навчальних практик, які орієнтовані на залучення студентів, магістрантів, здобувачів, аспірантів до вивчення реальних господарських проблем і вирішення конкретних наукових завдань.

Колектив науково-дослідної лабораторії кафедри працював над розробкою госпдоговірних тем з Управлінням житлово-комунального господарства, відділом благоустрою та екології міської ради з обґрунтування схем формування елементів локальної екомережі міста (2011), здійснено ряд публікацій і доповідей на всеукраїнських конференціях (Сімферополь, 2012; Київ, 2013) та підго-товлено до друку монографічне видання. У 2011 році вийшла з друку колективна монографія "Природні умови і ресурси Тернопільщини" за участі викладачів кафедри Л.П.Царика, І.Ю.Чеболди, Л.В.Янковської, С.Р.Новицької. У 2012 році науковий керівник лабораторії проф. Царик

Л.П. брав участь у держбюджетній темі з обґрунтування базових елементів національної екомережі (координатор проекту д.б.н., проф., завідувач кафедри заповідної справи, директор Центру заповідної справи, рекреації та еко-туризму державної екологічної академії після-дипломної освіти та управління Байрак О.М.) та підготовки Національної доповіді з формування екомережі України від Подільського регіону за напрацюваннями 2006-2012 років. У 2013 році співробітники НДЛ виконують дві госпдоговірні теми: "До проекту організації території регіонального ландшафтного парку "Загребелля", за результатами якої підготовлено до друку монографічне видання "Регіональний ландшафтний парк "Загребелля" у системі рекреаційного і заповідного природокористування" та "Розробка екологічного паспорту м. Тернополя" (наук. кер. проф. Царик Л.П.). За період 2012-2013 рр. в рамках НДІ підготовлено та захищено 4 кандидатські дисертації здобувачами кафедри: Новицькою С.Р. (асистент кафедри) з проблем оцінювання природних рекреаційних ресурсів, Вітенком І.М. з оцінки й аналізу екостанів і еколого-географічної ситуації, Бабюк Л.М. – розробки туристичних маршрутів і екологічних стежок, оцінки ступеня рекреаційної дигресії Середнього Подністер'я, Криль О.В. – з надзвичайних природних і техногенних ситуацій, їх просторового прояву та оцінки ступеня екологічної небезпеки (наук. кер. проф. Царик Л.П.). Усі штатні працівники викладацького складу кафедри з 2012 року мають наукові ступені, а 7-и із 8-и викладачам присуджені вчені звання професора та доцента кафедри геоекології.

У травні 2013 проведено четверту міжнародну наукову конференцію "Подільські читання. Географія, біологія, екологія, охорона природи" за участю науковців Польщі та України. Одним із організаторів конференції виступав колектив НПП "Дністровський каньйон". Викладачі кафедри проф. Царик Л.П., доц. Грицак Л.Р. беруть активну участь у роботі науково-методичної ради національного парку. В процесі наукової конференції відбулась важлива подія – відкриття меморіальної дошки з ініціативи громадської ради з екології при міській адміністрації (керівник Філь О.Г.) визнаному організатору заповідної справи Тернопільщини – Миколі Петровичу Чайковському, за безпосередньої участі якого створено понад 300 територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

На більш високому рівні ведеться співпра-

ця з педагогічними колективами загальноосвітніх шкіл в рамках реалізації обласного еколого-краєзнавчого проекту "Твій рідний край" (започаткованого у 2000 р.), до участі у якому залучена учнівська молодь усіх навчальних закладів області. Координаторами проекту від педуніверситету є його засновник колектив кафедри геоєкології, від обласного управління освіти і науки – лабораторія природничо-математичних дисциплін Тернопільського комунального інституту перекваліфікації вчителів в особі к.г.н. Вітенка І.М. Проект виконує важливу еколого-освітню і екопросвітницьку функції, а також є важливою ланкою профорієнтаційної роботи колективу кафедри.

Важливим новим напрямком співпраці колективу кафедри стало проведення у 2013 році перекваліфікаційної підготовки спеціалістів природоохоронних установ Тернопільщини спільно з кафедрою заповідної справи, Центром заповідної справи, рекреації та екотуризму державної екологічної академії післядипломної освіти та управління м. Київ.

Проблемною стороною діяльності кафедри є відсутність різносторонніх наукових зв'язків з зарубіжними партнерами, можливість обміну викладачами і студентами на період проходження навчальних практик, наукових стажувань. Потребує свого поглиблення співпраця з кафедрами екології Кам'янець-Подільського національного університету ім. І.Огієнка, Луцького національного технічного університету, кафедрою раціонального використання природних ресурсів та охорони природи Львівського національного університету ім. І.Франка, відділом заповідних територій Інсти-

туту екології Карпат НАН України.

У найближчій перспективі заплановано підготовку екологічного атласу Тернопільської області, видрук підручників з екології для 11 класу академічного і профільного рівнів загальноосвітньої школи, низку оновлених навчальних посібників для студентів вузів: тощо.

Висока науково-педагогічна кваліфікація викладацького колективу кафедри, відповідальне ставлення викладачів до організації навчально-виховного процесу разом із зацікавленістю у науково-педагогічному пошуку студентів, магістрантів, аспірантів є запорукою змістовної підготовки фахівців з екології, охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування у Тернопільському національному педагогічному університеті.

Висновки. Історико-географічний аналіз двадцятирічного періоду розбудови спеціальності "Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування" у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка дав можливість зробити такі узагальнення і висновки:

- відкриття даної спеціальності сприяло розширенню сфери підготовки фахівців у вузі за рахунок нових непедагогічних напрямів;
- акредитація спеціальності та створення випускової кафедри сприяло формуванню висококваліфікованого колективу та зростання його ролі у системі екологічної освіти і просвітництва Подільського регіону, розробці наукових засад охорони природи та збалансованого природокористування.

Література:

1. Обласний еколого-краєзнавчий проект "Твій рідний край" в системі екологічної освіти і виховання (Царик Л.П., Яковська Л.В., Царик П.Л., Вітенко І.М.). – Екологічний шлях у майбутнє: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції (Умань, 29-30 березня 2012 р.) – К.: Наук. світ, 2012 – С.162-165.
2. Подільські читання. Географія, біологія, екологія, охорона природи. Матеріали 2-ї міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 23-24 травня 2013 року). – Тернопіль: СМП "Тайп", 2013. – 291 с.
3. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива / Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: географія. Спеціальний випуск: – Тернопіль: СМП "Тайп". – №1 (випуск 27). – 2010. – 472 с.
4. Царик Л.П. Вклад М.П.Чайковського у розвиток заповідної справи України і Тернопілля/ Л.П.Царик // Подільські читання: Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 травня 2013 року). – Тернопіль: СМП "Тайп", 2013. – С.3-5.
5. Царик Л.П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем: концептуальні підходи, практична реалізація. Монографія / Л.П. Царик – Тернопіль: "Підручники і посібники", 2009. – 320 с.
6. Царик Л.П. Десятилітня діяльність кафедри геоєкології Тернопільського національного педагогічного університету: здобутки, проблеми, перспектива / Наукові записки Терн. нац. пед. ун-ту ім. Володимира Гнатюка. Серія: географія. №2. – Тернопіль: СМП "Тайп", 2010. – С.
7. Царик Л.П. До питання оптимізації рекреаційного природокористування у новостворених НПП / Л.П.Царик, П.Л.Царик // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Організація діяльності підприємств туристичної індустрії в умовах інтеграційних процесів", 16-18 квітня 2013 року Тернопіль-Форос. – Тернопіль, 2013. – С.298-300.
8. Царик Л.П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території: теорія та практика / Л.П. Царик. – Тернопіль: "Навчальна книга – Богдан", 2006. – 256 с.

9. Царик Л.П. Етапи становлення і розвитку екологічної географії та роль Тернопільського наукового центру у розбудові еколого-географічних досліджень/ Історія української географії і картографії. Збірник матеріалів 4-ї Міжнародної наукової конференції, присвяченої 110-літньому ювілею професора Володимира Кубійовича Тернопіль, 18-19 листопада 2010р. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 76-80.
10. Царик Л.П. Локальна екомережа як природоохоронна система м.Тернополя / Л.П.Царик, П.Л.Царик// Стратегія розвитку сучасного міста. Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конфер., 25-27 квітня 2011 р., Сімферополь. – Сімферополь, Крим. Ін.-т бізнесу УЕУ, 2012. – С.138-143.
11. Царик П.Л. Регіональний ландшафтний парк "Загребелля" у системі рекреаційного і заповідного природокористування. Монографія / П.Л.Царик, Л.П.Царик. – Тернопіль: СМП "Тайп", 2013. – 188 с.

Резюме:

Царик Л.П. ДВАДЦАТИЛЕТНИЙ ЮБІЛЕЙ СПЕЦІАЛЬНОСТІ "ЕКОЛОГІЯ, ОХРАНА ОКРУЖАЮЩОЇ СРЕДИ, СБАЛАНСИРОВАННЕ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАННЯ" В ТЕРНОПІЛЬСЬКОМУ ПЕДУНІВЕРСИТЕТЕ.

Проведен аналіз виділених історико-географічних етапів розвитку спеціальності "Екологія, охорона оточуючої середовища, збалансоване природопользування", відкритої першою у 1993 році у Тернопільському педагогічному інституті непедагогічної спеціальності, яка поклала початок становленню педагогічного університету. Відкрита спеціальність була однією з перших на Україні, тому колектив причастий до створення перших навчальних планів і програм з екологічних і природоохоронних дисциплін. Проаналізовано змістовий компонент етапів ліцензування, акредитації та функціонування трьох рівнів підготовки студентів, навчально-методичної діяльності випускаючої кафедри геоecології та методики викладання екологічних дисциплін, науково-дослідницької лабораторії "Моделювання еколого-географічних систем". Розглянуті основні наукові праці, колективні монографії, навчальні посібники, розробки держбюджетних та господарських тематик науково-дослідницької лабораторії, підготовлені 8 кандидатських та одна докторська дисертації, наукове та науково-педагогічне співробітництво колективу кафедри з колективами природного заповідника "Медобори", національного природного парку "Дністровський каньйон", Інституту екології Карпат НАН України, висшими навчальними закладами, загальноосвітніми навчальними закладами, областними Департаментами екології та природних ресурсів, відділом екології управління ЖКХ Тернопільського міського Ради, лабораторією природно-математичної освіти обласного комунального інституту перекваліфікації вчителів. Показано роль кафедри в професійно-орієнтованій діяльності в межах обласного еколого-краєзнавчого проекту "Твій край".

Ключові слова: історико-географічні етапи, спеціальність "екологія, охорона оточуючої середовища та збалансоване природопользування", кафедра геоecології та методики викладання екологічних дисциплін, науково-дослідницька лабораторія "Моделювання еколого-географічних систем", Тернопільський національний педагогічний університет.

Summary:

Tsaryk L.P. THE TWENTIETH ANNIVERSARY OF SPECIALTY "ECOLOGY, ENVIRONMENT, BALANCED NATURE" IN THE TERNOPIL STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY.

The analysis of selected historical stages of development geographical specialty "Ecology, environmental protection, sustainable use of natural resources," the open first in 1993 at the Ternopil Pedagogical Institute of non-teaching profession, which marked the beginning of the formation of pedagogical university. Open specialty was one of the first in Ukraine, so the team was involved to create the first curriculum with ecological and environmental disciplines. Analyzed a substantial component of the stages of licensing, accreditation and the operation of the three levels of training students, instructional activity that produces the Department of Environmental Geoscience methods of teaching environmental sciences, research laboratory, "Modeling ecological and geographical systems." The main proceedings, collective monographs, textbooks, development of state budgetary and contractual subjects research laboratory prepared 8 candidate and one doctoral theses, scientific and scientific- pedagogical collaboration between the Department of Natural Reserve with collectives "MEDOBORY", "National Park "Dniester Canyon", the Institute of ecology of the Carpathians National Academy of Sciences of Ukraine, higher education institutions, of educational institutions, the regional department of Environment and Natural Resources, department of environmental management utilities Ternopil city Council, laboratory Natural-mathematical study of the regional public institution retraining teachers. The role of faculty in career-oriented activities under the Regional and Local environmental project "Your homeland."

Keywords: historical and geographical stages, specialty "ecology, environmental protection and balanced use of natural resources", Department of Environmental Geoscience and methods of teaching environmental sciences, research laboratory, "Modeling ecological and geographical systems", Ternopil State Pedagogical University.